

RAPORT TEKNIK

KONFLIKTI NUK NA KA SJELLË LULE

Nevoja për reparacionet
gjithëpërfshirëse për të mbijetuarit
e dhunës seksuale që ndërlidhet me
konfliktin në Kosovë

RAPORT TEKNIK

KONFLIKTI NUK NA KA SJELLË LULE

Nevoja për reparacionet
gjithëpërfshirëse për të
mbijetuarit e dhunës
seksuale që ndërlidhet me
konfliktin në Kosovë

UN WOMEN

Prishtinë, korrik 2016

PËRMBAJTJA

FALENDËRIMET	5	A.Rekomandimet për Qeverinë e Kosovës	53
SHKURTESAT DHE AKRONIMET	6	B. Për Qeverinë e Kosovës dhe institucionet jo-qeveritare dhe palët e përfshira	53
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	7	C. Rekomandimet për Komisionin Qeveritar për njohjen dhe verifikimin e statusit të viktimave të dhunës seksuale gjatë luftës Çlirimtare të Kosovës	57
I. HYRJE DHE METODOLOGJIA	11	SHTOJCAT	58
A. Hyrje	11	Shtojca I: Përmbledhje e nismave reparative për të mbijetuarit e dhunës seksuale që ndërliket me konfliktin në Kosovë	58
B. Metodologjia	13	Shtojca II: Përmbledhje e përfitimeve sipas ligjit nr. 04/L-054 dhe ligjit nr. 04/L-172	61
II. REPARACIONET PËR DHUNËN SEKSUALE QË NDËRLIDHET ME KONFLIKTIN: PËRKUFIZIMET, KORNIZA LIGJORE, SFIDAT DHE PRAKTIKAT MË TË MIRA	17	Shtojca III: Lista e palëve të interesuara që janë konsultuar	61
A. Përkufizimet	17	Shtojca IV: Lista e dokumenteve kyçe të konsultuara	66
B. Korniza ligjore	19		
C. Sfidat për hartimin e reparacioneve për dhunën seksuale që ndërliket me konfliktin	20		
D. Praktikrat më të mira për qasje në reparacionet për dhunën seksuale që ndërliket me konfliktin	22		
III. REPARACIONET PËR DHUNËN SEKSUALE QË NDËRLIDHET ME KONFLIKTIN NË KOSOVË	29		
A. Nismat aktuale të reparacioneve për dhunën seksuale që ndërliket me konfliktin në Kosovë	31		
B. Perspektivat e të mbijetuarve ndaj reparacioneve	39		
IV. REKOMANDIMET PËR NJË PROGRAM GJITHËPËRFSHIRËS TË REPARACIONEVE PËR VIKTIMAT E DHUNËS SEKSUALE QË NDËRLIDHET ME KONFLIKTIN NË KOSOVË	53		

FALENDËRIMET

UN Women shpreh mirënjohjen për të mbijetuarit e dhunës seksuale, që ndërlidhet me konfliktin në Kosovë, të cilët ndanë kohën, energjitë dhe ekspertizën e tyre për të bashkëpunuar dhe për të prodhuar këtë raport. Raporti ka për qëllim ti sjellë përpara zërat dhe kërkesat e tyre për reparacionet gjithëpërfshirëse dhe në kohë të duhur.

UN Women dëshiron të falenderoj organizatat dhe individët e përfshirë në hartimin e këtij raporti. Falënderim i veçantë shkon për autoren e raportit, Siobhan Hobbs. Po ashtu falënderimet shkojnë edhe për institucionet e Kosovës, zyrtarë dhe përfaqësues të shoqërisë civile, veçanërisht për Presidenten e katërt të Kosovës Atifete Jahjaga, dhe për anëtarët e Këshillit Kombëtar për të mbijetuarit e dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë, për bashkëpunimin e ngushtë dhe mbështetjen e ofruar.

Ky dokument është prodhuar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian. Pikëpamjet e shprehura këtu nuk duhet të mirren në asnjë mënyrë si mendim zyrtar i Bashkimit Evropian.

SHKURTESAT DHE AKRONIMET

DFDIL	Departamenti i Familjeve të dëshmorëve dhe invalidëve të Luftës
DhSNK	Dhuna seksuale që ndërlidhet me konfliktin
EULEX	Misioni i Bashkimit Europian për Sundimin e Ligjit në Kosovë
Forumi ShCP	Forumi Shërbimi Civil Paqësor
GPNMBKP	Grupi Punues Ndërmintor për Ballafaqimin me të Kaluarën dhe Pajtim
GPS	Gratë, Paqja dhe Siguria
KEGJFD	Konventa për Eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit Morocco's Equity and Reconciliation Commission (Acronym from French title: Instance Equité et Réconciliation)
Këshilli Kombëtar	Këshilli Kombëtar për të Mbijetuarit e Dhunës Seksuale gjatë Luftës
KIESA	Agjencia për Investime dhe Përkrahjen e Ndërmarrjeve në Kosovë
KMBP	Komisioni i Marokut për Barazi dhe Pajtim (KMBP) (Akronimi nga titulli frëngjisht: Instance Equité et Réconciliation)
KPVP	Komisioni për Pranim, të Vërtetën dhe Pajtimin (KPVP) në Timorin Lindor (Akronimi nga titulli në portugalisht: Comissão de Acolhimento, Verdade e Reconciliação)
NATO	Organizata e Traktatit të Atlantikut Verior
OHCHR	Zyra e Komisionarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut
OJQ	Organizatë jo-qeveritare
OShC	Organizatë e shoqërisë civile
QKRMT	Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës
RrGGK	Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës
TÍKA	Agjencia Turke për Bashkëpunim dhe Koordinim
UÇK	Ushtra Çlirimtare e Kosovës
UN Women	Entiteti i Kombeve të Bashkuara për Barazi Gjinore dhe Fuqizimin e Grave
UNMIK	Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë
UNSCR	Rezoluta e Këshilit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara
USAID PRP	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar Programi i të Drejtave Pronësore

PËRMBLEDHJE

EKZEKUTIVE

Dhuna seksuale e ndërlidhur me konfliktin në Kosovë është sekret publik. Në vitet e para pas konfliktit në hapësirën publike ka patur raporte të pakta mbi dhunën seksuale, ndaj grave shqiptare, të kryer nga policia dhe forcat paraushtarake serbe. Aty nga mesi e deri në fund të viteve 2000, pëshpërimita për dhunë seksuale ndaj grupeve të tjera etnike të Kosovës, romëve, ashkalinjve, egjiptianëve dhe serbëve; si dhe ndaj burrave dhe djemve kosovarë, janë dëgjuar në dhomat e pasme të organizatave që ofrojnë mbështetje për të mbijetuarit e dhunës seksuale që ndërlidhet me konfliktin. Ofruesit e shërbimeve, grupet e grave të shoqërisë civile dhe akterët politikë, me kalimin e kohës, e kanë theksuar shfaqjen e dhunës seksuale gjatë konfliktit në Kosovë, duke sjellë vetëdijësimin publik dhe veprimin politik për nevojat e viktimave dhe të mbijetuarve të dhunës seksuale që ndërlidhet me konfliktin, gjatë konfliktit në Kosovë.

Të mbijetuarit e dhunës seksuale, që ndërlidhet me konfliktin në Kosovë, ende sot përballen me sfida të mëdha. Perceptimet ose qëndrimet aktuale të komunitetit ndaj viktimave të dhunës seksuale kanë çuar në disa vdekje të shkaktuara nga vetëvrasja. Një numër shtesë, i vogël i tyre, ka vdekur si pasojë e dhunës në familje, të kryer kundër viktimave, në emër të nderit. Frika nga dhuna dhe nga stigma ka penguar shumë persona të kërkojnë shërbime. Qasja në shërbime shëndetësore, punësim, (ri)edukim dhe shërbimet e (ri)aftësimin është mjaft e vështirë për shumicën, veçanërisht për ata që ndodhen në zonat ku aktualisht nuk ka shërbime nga organizatat e shoqërisë civile, të cilat ofrojnë shërbime shëndetësore dhe aktivitete të gjenerimit të të ardhurave në shkallë të vogël. Nevojat e atyre që janë identifikuar si të mbijetuar të dhunës seksuale që ndërlidhet me konfliktin, nuk janë të njëjta. Qasja në kujdesin shëndetësor dhe në mjetet financiare janë përparësitë kryesore për shumë persona, megjithatë, të vejat, nënat ve-

tushqyese dhe ata që janë të martuar me persona të lënduar gjatë luftës apo me persona me aftësi të kufizuara përballen me vështirësi shtesë. Të mbijetuarit me fëmijë përqendrohen kryesisht në aftësinë e tyre për ti ushqyer dhe për ti edukuar fëmijët, me shpresën se mund të ofrojnë një jetë më të mirë për ata.

Në vitet e fundit janë bërë përpjekje të mëdha nga shumë palë në Kosovë, për të përkrahur të drejtat e të mbijetuarve për reparacion dhe për të adresuar nevojat e tyre. Nga struktura inovative, si ajo e Këshillit Kombëtar për të Mbijetuarit e dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë (Këshilli Kombëtar), e cila ka për qëllim identifikimin e nevojave të menjëhershme që të mbijetuarit kanë, tek entuziazmi i shoqërisë civile dhe deputetëve të Kuvendit që kërkojnë njohjen legjislative të të mbijetuarve, tek gatishmëria e autoriteteve qendrore dhe ministrive përkatëse që të përfshihen në proceset të cilat ju sjellin përfitime të mbijetuarve, deri tek liderët kryesorë të nivelit lokal të cilët tregojnë mbështetje publike për të mbijetuarit. Aktivitetet dhe nismat e deritanishme kanë demonstruar kapacitetin dhe vullnetin e autoriteteve kosovare për t'iu përgjigjur nevojave të të mbijetuarve të dhunës seksuale që ndërlidhet me konfliktin. Megjithatë, të mbijetuarit kanë pasur përfshirje të kufizuar në këto aktivitete, nisma dhe procese, pasi që kërkesat e tyre për konfidencialitet dhe anonimitet shpesh janë interpretuar si tregues i dëshirës së tyre për të mos u përfshirë. Jashtë organizatave që i ndihmojnë ata, të mbijetuarit nuk kanë ndonjë hapësirë ku të ndajnë pikëpamjet e tyre mbi këto çështje, ose të marrin pjesë në proceset përkatëse të vendimmarrjes.

Një hap i parë i rëndësishëm, drejt garantimit të së drejtës së të mbijetuarve për reparacion, është ndërmarrë me miratimin e kornizës legjislative për të siguruar reparacionet për të mbijetuarit e dhunës seksuale që ndërlidhet me

konfliktin. Janë ndërmarrë hapa për zbatimin e kornizës ligjore dhe krijimin e Komisionit Qeveritar për njohjen dhe verifikimin e statusit të viktimave të dhunës seksuale gjatë Luftës Çlirimtare të Kosovës (Komisioni). Stafi i sekretariatit të Komisionit është përzgjedhur, dhe proceset për të përzgjedhur dhe për të trajnuar anëtarët e Komisionit, stafin e sekretariatit dhe zyrtarët e autorizuar të shoqërisë civile dhe qeveritarët lokal është në proces e sipër. Megjithatë, hapa të tjerë kritik, siç është publikimi i ftesës për anëtarët e Komisionit që e mundëson zgjedhjen e tyre dhe një vendim i qeverisë për shumën e kompensimit që do t'ju ofrohet të mbijetuarve të verifikuar, po priten me padurim. Është me rëndësi që korniza aktuale ligjore të zbatohet shpejtë dhe të ndërmerren të gjitha proceset e nevojshme për ta bërë Komisionin funksional dhe në gjendje për të shpërndarë përfitimet aktualisht të akorduara sipas ligjit, për ti siguruar të mbijetuarit se përmbushja e të drejtave të tyre është një prioritet për qeverinë.

Në lidhje me ndërmarrjen e proceseve të përshkruara aktualisht me ligj janë rekomanduar disa ndryshime në kornizën ligjore për të siguruar se Komisioni mund të funksionoj pa diskriminim, në përputhje me të drejtën ndërkombëtare, dhe se mund ti plotësoj nevojat e të mbijetuarve. Këto ndryshime nuk duhet të ngadalësojnë ose në çfarëdo mënyre të pengojnë krijimin e Komisionit. Këto përfshijnë: korigjimin e dallimeve të përkthimit mes versioneve shqip, serbisht dhe anglisht të ligjit nr. 04/L-054 për të siguruar se përcaktimi i përfituesve është në përputhje me të drejtën ndërkombëtare (ndryshuar me ligjin nr.04/L-172.); duke u siguruar që të mbijetuarit e dhunës seksuale që ndërlidhet me

për t'ju mundësuar atyre që ta rindërtojnë jetën e tyre. Të mbijetuarit kanë nevojë për qasje në kujdesin shëndetësor në Kosovë si dhe kanë nevojë për (ri)arsimim dhe mundësi të punësimit. Për më tepër, duke ju siguruar të mbijetuarve të dhunës seksuale që ndërlidhet me konfliktin, përfitimet që u takojnë grupeve të tjera, mund të ulët rrezikun që ata të identifikohen si të mbijetuar të dhunës seksuale, t'ju plotësohen nevojat e ndryshme, dhe të shmangët dërgimi i mesazhit së vlerës dalluese të vuajtjes.

Ndërkohë të mbijetuarit kryefamiljarë dhe ata me fëmijë kanë nevoja të veçanta shtesë. Përfitimet, siç është qasja në arsim dhe shëndetësi, aktualisht nuk janë në dispozicion për fëmijët e të mbijetuarve të dhunës seksuale që ndërlidhet me konfliktin, edhe pse ata kanë nevojë të jashtëzakonshme për këto shërbime. Në shumë raste të mbijetuarit e vlerësojnë fatin e fëmijëve të tyre më shumë se të vetin. Disa ndjehen fajtorë për vuajtjet, të cilave u janë nënshtruar, ngase kjo ka ndikuar në aftësinë e tyre për t'ju siguruar fëmijëve të tyre një të ardhme më të mirë. Ofrimi i shërbimeve arsimore dhe shëndetësore për fëmijët e të mbijetuarve, është i dobishëm për të mbijetuarit, si dhe për ata fëmijë që janë të prekur si viktima indirekte të dhunës së përjetuar nga njëri ose të dy prindërit e tyre. Po ashtu, kjo është një mënyrë për tu siguruar që fëmijët e lindur nga dhunimi janë të përfshirë në masat e reparacionit, por që nuk janë të veçuar si fëmijë të lindur nga dhunimi. Sigurimi i qasjes në shërbime, për fëmijët e të mbijetuarve, po ashtu mund ta ulët rrezikun e diskriminimit mes gjeneratave dhe atë të stigmatizimit.

Reparacionet siguriminë niebie për viktimat ia

预览已结束，完整报告链接和二维码如下：

https://www.yunbaogao.cn/report/index/report?reportId=5_22078

